

МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ БІОГРАФІЇ І.Є.КЛИМЕНКА

Віктор ГРІНЧЕНКО (Кіровоград)

У статті висвітлюються деякі маловідомі сторінки останнього десятиліття життя І. Є. Клименка – одного з представників радянського політичного та господарського керівництва, що стали жертвами сталінського режиму й були репресовані.

In the article are some not popular of the last decade of life of I. Y. Klimenko – are lighted one of representatives of soviet political and economic guidance of which became prestalin's mode and were subjected to repression.

Іван Євдокимович Клименко (1891–1937) належить до представників радянського політичного та господарського керівництва, репресованих у 1930-х рр., імена яких на певний час були викреслені з нашої історії. В останні десятиліття в історичній науці окреслилися значні досягнення в процесі подолання її знеособлення, однак і сьогодні актуальним залишається написання біографій діячів різних політичних орієнтацій, у тому числі й тих, яким уже присвячені дослідження, розширення їхньої джерельної бази, внесення нових фактів, очищення цих біографій від ідеалізації, догм і стереотипів. Під таким ракурсом, зокрема, можна написати про багатьох більш-менш відомих діячів, які працювали в 1920–30-

х рр., і в біографіях яких розкрилися складні й суперечливі процеси перших десятиліть радянської доби.

Сьогодні ім'я І. Є. Клименка щось говорить дуже небагатьом, а свого часу, скажімо в 1920-х рр., його досить добре знали в Україні і як відомого в недалекому минулому професійного революціонера, і як керівника одного з найбільш великих та важливих наркоматів республіки – Наркомату землеробства України, і як порівняно молодого, але вже досвідченого партійного функціонера, одного з представників вищого керівництва КП(б)У.

І. Є. Клименко народився в бідній селянській сім'ї на Чернігівщині. Маючи лише три класи освіти, з молодих років почав працювати у друкарнях Києва і рано прилучився до революційної діяльності. 1912 року вступив у партію більшовиків, піддавався арештам, перебував на засланні у Сибіру. Він один з керівників профспілкового руху у Києві. Був членом першого українського радянського уряду – Народного секретаріату (займав посаду народного секретаря праці). Вів активну діяльність у харківському і, зокрема, в одеському підпіллі, де в кінці 1918 – на початку 1919 рр. був одним з керівників нелегального обкому КП(б)У. Подальша його діяльність (крім другої половини 1919 р., коли він перебував на фронті, будучи військовим комісаром 45-ї стрілецької дивізії) була пов'язана з вищими посадами в органах радянської влади в Одесі, Києві, Катеринославі.

Найбільш масштабним в діяльності І. Є. Клименка був період 1922–1927 рр. Працюючи майже три роки наркомом землеробства України, а потім другим секретарем ЦК КП(б)У, він в силу свого високого становища справляв помітний вплив на розв'язання проблем, до яких був причетним. Але неспрацьованість з тодішнім генсеком ЦК КП(б)У Л. М. Кагановичем привела до залишення Клименком України в кінці 1927 р.

Саме на цьому факті та на окремих подальших фактах останнього десятиліття діяльності І. Є. Клименка, яке повністю пройшло за межами України, ми й зосередимось у пропонованій публікації. У літературі, спеціально присвяченій І. Є. Клименку [1, 113–114; 4; 6, 94–95; 16, 152–153], ці факти, що торкаються сфери його міжособистісних стосунків у партійно-державному керівництві, діяльність на останніх посадах та обставини загибелі, практично не знайшли свого висвітлення.

Прихід Кагановича – політичного діяча нової сталінської формації, майстра інтриг та адміністрування – в Україну 1925 р. був пов'язаний з розпочатою у середині 20-х рр. сталінською „кадровою революцією” у партії, підвищенням ролі партійного апарату, поступовим перетворенням його в простий механізм реалізації вказівок „вождя”. Зміни у внутріпартійному житті означали специфічний добір кадрів, активне висунення на ключові посади працівників, особисто відданих своєму патрону.

Згадка про те, що Каганович був грубим адміністратором і вів лінію на дискредитацію керівних працівників КП(б)У, з'явилась у літературі ще в роки хрущовської „відлиги”. У нарисах історії компартії України з цього приводу говорилося: „Під його [Кагановича – В. Г.] нажимом з Політбюро ЦК КП(б)У були необґрунтовано виведені К.О. Кіркїж, І.Є. Клименко, О.Ф. Радченко” [7, 376]. У той час Каганович, як недавній учасник „антипартійної групи”, був позбавлений членства в КПРС, піддавався різкій критиці й про нього могли говорити все, часом і не надто об'єктивно. І хоча доказів, котрі прямо вказували б на розбіжності й проблеми в стосунках Кагановича й Клименка, в документах, з якими ми мали можливість ознайомитися, не знайдено, але все ж цілий ряд непрямих фактів свідчать на користь цього, й уможливають нам зробити такий висновок та підтвердити вищесказане.

Демонстрація показної єдності в керівництві КП(б)У не могла приховати тих реальних суперечностей, які там існували. Так, В. Я. Чубар, який у травні 1926 р. був ініціатором колективного листа від партійного керівництва України Сталіну на захист Кагановича (нарком освіти України О. Я. Шумський поставив тоді перед Сталіним питання про необхідність заміни генсека ЦК КП(б)У), через деякий час, у червні 1928 р., вже говорив, що Каганович створив нездорову обстановку, порушив взаємний контакт, сів недовір'я і

розв'язував багато питань за спиною політбюро. „Ця обставина, – заявив Чубар, – мене пригнічує” [8, 222]. Посилаючись на гіркий досвід Шумського, який мав сміливість не погоджуватися з Кагановичем, Чубар сказав: „Шумський з такими ж заявами виступав... і наштовхнувся на відсіч” [9, 117–118]. Це було вже після відставки Клименка, але про наявність суперечностей і раніше свідчить так звана „справа Кіркіжа”.

Виникла вона внаслідок того, що в січні 1927 р. два делегати XI Харківської окружної партконференції написали в ЦК КП(б)У заяву (а фактично донос) на секретаря одного з районних партійних комітетів Харкова Бутіна, який розповідав про наявні розбіжності в ЦК КП(б)У. У заяві відмічалось, що Бутін говорив про них так: „Мається в політбюро дві групи: 1) Каганович, Петровський, Затонський і Клименко; 2) Кіркіж, Радченко, Чубар, Рухимович” [15, 2]. Потім з'ясувалося, що інформація йшла від К.О. Кіркіжа – колишнього керівника Харківської парторганізації, а тоді голови ЦК КП(б)У. 15 січня 1927 р. на спільному засіданні політбюро й президії ЦК КП(б)У Кіркіжа звинуватили в дезорганізації роботи ЦК, створенні у Харківській організації центру боротьби проти ЦК партії [5, 519] та визнали необхідним „зняття з поста голови ЦК КП(б)У і залишення ним України” [22, 7].

На лютого-березневого (1927 р.) пленумі ЦК КП(б)У Каганович заявив, що Кіркіж, будучи ображеним за зняття його „з Харкова”, „намагався багатьох товаришів ввести в оману”. „Говорив про якісь розбіжності, що ось, мовляв, мається угруповання, з однієї сторони, Каганович, Петровський, Затонський, а з іншої Чубар, Клименко, Радченко і т.д.” [20, 15]. Далі за стенограмою читаємо: „Голос. – Клименко був у першій групі [очевидно, це зауваження було зроблено кимось з учасників пленуму, знайомим з текстом доносу в ЦК. – В. Г.]. Каганович. – Значить Клименко з нами (сміх)” [20, 15].

Як це слід розцінювати? Чи обмовився тут Каганович, причисливши Клименка до угруповання, що протистояло йому, чи може випадково, мимоволі назвав речі своїми іменами? Але навіть якщо Клименко тоді дійсно був з „ними”, з Кагановичем (або ж лише намагався це демонструвати) то за декілька місяців стосунки могли й змінитися. Так чи інакше, але 13 жовтня 1927 р. об'єднаний пленум ЦК і ЦК КП(б)У на своєму закритому засіданні задовольнив прохання Клименка про увільнення його від обов'язків секретаря ЦК КП(б)У і про те, щоб його відпустили в розпорядження ЦК ВКП(б) для навчання [21, 14]. Вважаємо, що таке „прохання” Клименка не могло виникнути без належної причини, і в нього з Кагановичем, безумовно, були свої незгоди.

Про це ж досить промовисто говорить і такий факт. Через кілька років, у вересні 1930 р. на пленумі Західно-Сибірського крайкому ВКП(б) різко критикуючи Клименка за участь у так званій „безпринципній групівщині”, йому не пропустили нагоди пригадати і його минуле: „...Відомо, що тов. Клименко не перший вже раз приймає участь в таких угрупованнях і чварах. Історія в Україні дуже багатом відома” [18]. Вважаємо, навряд чи було б так сказано, якби в тій „історії в Україні” Клименко був на боці Кагановича, адже 1930 року останній був секретарем ЦК ВКП(б) і входив у найближче оточення Сталіна. Отже, стосунки Клименка у 1920-х рр. зі сталінським ставлеником на Україні були аж ніяк не ідеальними, і це негативно вплинуло на його кар'єру.

У 1928–1929 рр. І. Є. Клименко працював заступником наркома землеробства РРФСР, а з кінця 1929 р. – заступником наркома у союзному Наркоматі землеробства.

З початку 1930 р. І. Є. Клименко працює на посаді голови Сибірського крайвиконкому. Однак, тут він пропрацював лише півроку. Причиною цього стала справа про так звану „безпринципну групівщину” в керівництві Сибірської парторганізації, до якої він був причетним. Більша частина членів бюро Сибкрайкому, з якою у цілому був солідарний і Клименко, звернулася до Сталіна з аргументованою пропозицією про заміну Р. Ейхе на посту першого секретаря Сибкрайкому. Проаналізувавши суть цієї справи за різними джерелами, вважаємо за можливе заявити, що об'єктивно вони вступили в певні суперечності зі сталінськими методами керівництва, які насаджувались Ейхе (утиски внутріпартійної

демократії, відсутність належної колегіальності в прийнятті рішень тощо). Виникла досить парадоксальна ситуація – хоча члени групи апелювали до Сталіна, однак фактично деякою мірою становили опозицію сталінському курсу, який проводив Ейхе в Сибіру. Питання розглядалось у ЦК ВКП(б), і сталінське керівництво стало на бік Ейхе. Клименко і ще ряд осіб були піддані критиці в постанові ЦК ВКП(б) „Про безпринципну групівщину в Сибірській парторганізації” [10].

Місцева парторганізація ще з більшою завзятістю вдалася до цькування і навішування ярликів. У газетному звіті про широкий актив Новосибірської парторганізації читаємо: „З визначною одностайністю промовці в дебатах рішуче засуджували антипартійний виступ безпринципного угруповання, очолюваного тт. Клименком і Кузнецовим” [17]. Крім „безпринципності”, справа набула й більш різких означень. У групи вже знайшли „правоопортуністичні джерела і зв’язки” та „праві коливання”. У закритому листі, надісланому крайкомом усім парторганізаціям, було сказано: „Як тільки група Клименка – Кузнецова розгорнула свою „роботу”, до неї негайно приєдналися правоопортуністичні елементи, які лише недавно боролися проти партії” [14, 170]. Показово, що група була піддана критиці в основному за відхід від наміченої „партійної лінії”. У цьому ж листі, зокрема, зазначалось „... коли голова крайвиконкому на засіданні бюро ставить питання про те, що нема чого займатися колективізацією під час збору врожаю..., хіба не слід було дати цьому відсіч?” [14, 168].

Ми ж зазначимо, що голова крайвиконкому Клименко аж ніяк не був противником колективізації. Просто тут при обговоренні питання про сільськогосподарську заготівельну кампанію він висловив слушну й тверезу думку про те, що слід спочатку зайнятися більш невідкладною справою. Напевно, при цьому враховував ситуацію початку 1930 р., коли проведення колективізації у Сибіру негативно позначилося на весняній посівній кампанії, а також ті перегини, які були допущені керівництвом Сибірської парторганізації (у тому числі і за його участі). Але тоді це йшло врозріз з вимогами центрального керівництва. Адже, незважаючи на боротьбу з викривленнями партійної лінії у колгоспному русі, на місцях добре усвідомлювали, чого насправді чекають від них центральні органи в Москві – продовження прискореного здійснення курсу на суцільну колективізацію. У масовій пресі позицію Клименка оцінили, як „явно правоопортуністичну, оскільки цим він висловлювався за зниження темпів колгоспного руху” [18].

Після описаних подій Клименко був підданий опалі, з якої не вийшов до кінця свого життя. Усі наступні роки він перебував на суто господарській роботі, займаючи вже не такі високі пости, як раніше. Він фактично зійшов на більш низький рівень у номенклатурній ієрархії, якою „затикали дірки” в різних місцях і часто посилали на невігідні «проривні» посади.

У 1930–31 рр. Клименко працював начальником Середньоазіатської залізниці, у 1931–33 рр. – начальником комунального управління союзного Наркомату шляхів сполучення. Очолюване ним відомство неодноразово піддавалося критиці. Так, 4 жовтня 1932 р. колегія НКШС визнала стан житлового будівництва на транспорті незадовільним і констатувала відсутність з боку центрального комунального управління „справжньої перевірки плану виконання житлового будівництва на транспорті” [12, 27]. Хоча Клименко в доповіді на колегії і говорив, що його „апарат 600 днів пробув на лінії, виявивши на дорогах повну безгосподарність, що одержали догани деякі директори, а ряд працівників навіть віддано під суд” [12, 19]. У червні 1933 р. це ж управління критикувалося за повільне запровадження госпрозрахунку у всі ланки комунального господарства, відмічалася відсутність „ділового керівництва” комунальним господарством [2].

З серпня 1933 по березень 1934 р. Клименко працював начальником Рязано-Уральської залізниці. З цієї посади він був зміщений 3 березня 1934 р. наказом наркома шляхів

сполучення А.А. Андрєєва за „грубе порушення дисципліни у виконанні регулювальних наказів НКШС” [3].

Регулювальні накази – це накази про перекидання порожняка на інші залізниці. Зрив регулювальних завдань був нерідким явищем у практиці різних залізниць. У передовій статті „Гудка”, з приводу наказу наркома, що стосувався Клименка, говорилося, що він повинен слугувати попередженням начальникам інших доріг, ... які систематично зривають регулювальні завдання і нагромадили в себе на дорогах величезну кількість вагонів [3]. Але потрапили під наказ наркома саме Клименко та ще начальник Закавказької залізниці Розенцвейг, якому, правда, лише винесли догану. На їхніх дорогах, особливо в Клименка, нагромадився на той момент лишок вагонів.

Очевидно, Клименку дісталось ще й тому, що для керівництва НКШС він був підходящою „мішенню”, щоб продемонструвати свою завзятість у виконанні свіжих директив „вождя”, даних на XVII з’їзді ВКП(б), який тільки-но закінчився. У передовій статті „Гудка”, що коментувала наказ про покарання начальників доріг за зрив регулювального завдання, фігурувала цитата з доповіді Сталіна на з’їзді, під яку „підігнали” персону Клименка.

„На транспорті і зараз, – говорилося у статті, – після XVII з’їзду, після вказівок тов. Сталіна, після виступів т.т. Кагановича, Ворошилова, Кірова все ще є люди і, на жаль, навіть серед керівників доріг, які показують приклад злісного порушення регулювальних завдань. „Це ті ж самі люди, які не вважають своїм обов’язком виконувати рішення партії та уряду... На що вони розраховують, порушуючи партійні й радянські закони? Вони сподіваються на те, що Радянська влада не наважиться чіпати їх через їх старі заслуги. Ці вельможі, які зазналися, думають, що вони незамінні і що вони можуть безкарно порушувати рішення керівних органів. Як бути з такими працівниками? Їх треба без вагань знімати з керівних постів, незважаючи на їхні заслуги в минулому. Їх треба знімати із зниження посади й публікувати про це в пресі” (Й. Сталін). У Донбасі накопичилися величезні запаси палива. Щоб вивезти їх, необхідно перекидати порожняка на Донецьку дорогу... А „вельможа” з Рязано-Уральської залізниці тов. Клименко не бажає виконувати регулювальний наказ і скидати надлишковий вагонний парк. Такої ж приблизно тактики дотримується і начальник Закавказької залізниці тов. Розенцвейг. Їм немає діла, що заводи й фабрики відчувають труднощі з паливом...” [3].

Тон статті вельми тенденційний. З Клименка і його колеги робили ледве не шкідників. Адже не можна було уявляти справу так, що вони не хотіли виконувати регулювальний наказ. Вони, на наш погляд, не змогли організувати його своєчасне виконання, а це не одне й те ж. Але керівництву НКШС у дусі рішень останнього партійного з’їзду необхідно було покарати одних для науки іншим, і газета належним чином подала це, не забувши жорстко пройти по одному з „вельмож”, коли це дозволялося згори. До речі, зміщення Клименка не поліпшило становища. Через десять днів після цього багатотиражка Рязано-Уральської залізниці писала, що керівні працівники залізниці „не зробили для себе необхідних висновків з наказу наркома, не перебудовують роботу, і в результаті цього РУЗ продовжує порушувати регулювальні зобов’язання” [11].

Як бачимо, перебуваючи на явно „програшних” посадах і повільно скочуючись вниз по службовій лінії, Клименко і чимало таких же як він, могли слугувати „стрілочниками”, через яких можна було „випускати пару”, списуючи на них багато недоліків у тій чи іншій сфері господарювання, не змінюючи саму систему. Доживши в такому становищі до тяжких часів сталінських репресій, Клименко міг стати зручною „мішенню” для якої-небудь чергової „справи”.

Після зняття 1934 року з посади начальника Рязано-Уральської залізниці І.Є. Клименко переходить на іншу роботу. Останнім місцем його роботи знову став Наркомзем СРСР, у якому він працював з 1934 по 1937 рік заступником начальника головного зернового управління. Тут же трагічно завершився його життєвий шлях.

Звернемося до подій 1937 р. Після сумнозвісного лютого-березневого пленуму ЦК ВКП(б) у Наркомземі СРСР, як і в багатьох інших організаціях, наростає масова кампанія бичування кадрів, вишукування „шкідників” і „ворогів народу”. 11 травня 1937 р. газета „Правда” публікує повідомлення від імені комісії радянського контролю при РНК СРСР „Про зрив Наркомземом Союзу РСР виконання плану забезпечення колгоспів сортовим насінням”. У ньому І. Є. Клименко звинувачувався в тому, що він розробив директиви про відміну апробації сортового насіння колгоспних посівів, що заплутало й дезорганізувало роботу із створення фондів сортового насіння. Крім того, він і ще ряд посадових осіб звинувачувались у злочинній бездіяльності в забезпеченні документацією сортового зерна колгоспів при його здаванні, а також у тому, що склали явно неправильний план забезпечення колгоспів сортовим насінням, в якому перебільшили його розмір видачі колгоспам. Прокурору СРСР Вишинському доручалося провести термінове розслідування цієї справи і винних притягти до судової відповідальності.

Можна по-різному оцінювати міру справжньої вини Клименка і його колег у висунутих їм звинуваченнях. Ми вважаємо, щось тут дійсно могло бути помилкою в керівництві насінницькою справою, у чомусь, можливо, не-допрацьовували на місцях, а свою безгосподарність хотіли списати на неправильність інструкцій вищестоящих інстанцій.

Що стосується апробації, то у своїй доповідній записці наркому землеробства М. А. Чернову І. Є. Клименко, спираючись на результати минулого року, аргументовано обґрунтовував необхідність перегляду в 1936 р. порядку апробації сортових посівів. Площі сортових посівів розширились, а кошти на апробацію відпускались у такому ж обсязі. Виходячи з цього, а також з того, що практичні результати апробації в 1936 р. були лише для Держсортфонду, Клименко пропонував апробацію за всіма правилами проводити лише для посівів Держсортфонду для культур, які заготовлялися ним. Стосовно всіх інших сортових посівів пропонувалось обмежитись лише реєстрацією та обліком на основі перевірки наявних сортових документів у господарствах й огляду посівів у полі. Для реалізації цього, зокрема, намічалось прикріпити агрономів для безпосереднього керівництва з виробництва і зберігання посівного матеріалу до насінницьких ділянок у колгоспах. А кошти, відпущені на апробацію (крім тих, що передавалися Держсортфонду на апробацію посівів), використати на преміювання агрономів залежно від результатів їхньої роботи [13, 6–7]. Таким чином, можливо, директиви, запропоновані Клименком, в чомусь справді були неправильними, не виправдалися на практиці, але нічого „шкідницького” в них не було.

Звинувачення ж Клименка та його колег у злочинній бездіяльності, у складанні „явно неправильних» планів були продиктовані вимогами політичної кон’юнктури того моменту, коли у всіх інстанціях вимагалось знаходити «шкідників”. І коли газета „Социалистическое земледелие” писала, що „впродовж останніх років колишні працівники Головзерна Іщенко, Клименко, Татаєв і Богословський займалися шкідництвом” [19], то надуманість таких звинувачень очевидна.

13 травня 1937 р. І. Є. Клименка заарештували. Перебував він у Бутирській тюрмі. Крім зазначених вище, йому намагалися приписати і взагалі абсурдні звинувачення в тому, що нібито він наказував труїти зерно і т. п. 26 листопада 1937 р. відбувся суд (якщо його взагалі можна так назвати) над Клименком, що тривав тільки 15 хвилин. Його засудили до вищої міри покарання – розстрілу. Вирок було виконано того ж дня.

Факти про арешт, звинувачення й останні дні життя І. Є. Клименка були повідомлені нам його дочкою – Іриною Іванівною Клименко, мешканкою Москви. Вони були отримані у відповідь на її запит на початку 1990-х рр. з колишнього Центрального архіву КДБ СРСР. На основі одержаних даних остаточно офіційно з’ясувалася дата смерті І. Є. Клименка, про яку до того часу не було повної ясності ні в сім’ї покійного (після реабілітації у 1950-х рр. їм видали свідоцтво де датою смерті Клименка вказано 16 грудня 1943 р.), ні у дослідників (в деяких статтях датою смерті Клименка називали і 1938 і 1942 роки).

«Історики – це адвокати, котрі захищають своїх клієнтів посмертно» – так висловився англійський політик ХХ століття Гарольд Макміллан. Звичайно ж факти репресій і посмертної реабілітації І.Є. Клименка не можуть слугувати підставою для якоїсь його ідеалізації. Адже і він, і такі ж, як він партійні, радянські, господарські керівники, що стали жертвами сталінізму, свого часу тією чи іншою мірою фактично долучились до становлення цього режиму. Разом з тим його ім'я заслуговує на те, щоб бути збереженим у пам'яті поколінь.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубова Г. Г. Один з керівників КП(б)У (До 80-річчя від дня народження І. Є. Клименка) // Укр. іст. журн. – 1971. – № 9.
2. Гудок. – 1933. – 12 июн.
3. Гудок. – 1934. – 4 мар.
4. Дейнега О. І. Иван Клименко. – Одеса, 1968.
5. Діброва С. С. К.О. Кіркїж. „Особисті моменти у мене ніколи не були вищі за партійні...” // Маршрутами історії. – К., 1990.
6. Мотієнко А. П. До 90-річчя від дня народження І. Є. Клименка (1891– 1942) // Укр. іст. журн. – 1981. – № 9.
7. Очерки Коммунистической партии Украины. – К., 1964.
8. Панчук М. І. „Націонал-ухильництво”. Анатомія проблеми // Маршрутами історії. – К., 1990.
9. Панчук М. І. Комуністична партія Західної України: героїзм і драматизм історії // Про минуле заради майбутнього. – К., 1989.
10. Правда. – 1930. – 22 авг.
11. Рабочий транспорта. – 1934. – 12 мар.
12. РДАЕ (Російський державний архів економіки). – Ф. 1884. – Оп. 28. – Спр. 545.
13. РДАЕ. – Ф. 7486. – Оп. 1. – Спр. 861.
14. РЦЗВДНІ (Російський центр зберігання і вивчення документів новітньої історії). – Ф. 17. – Оп. 21. – Спр. 3192.
15. РЦЗВДНІ. – Ф. 17. – Оп. 6. – Спр. 10.
16. Случевська С. А. Полум'яний більшовик І. Є. Клименко // Укр. іст. журн. – 1962. – №4.
17. Советская Сибирь. – 1930. – 2 окт.
18. Советская Сибирь. – 1930. – 25 авг.
19. Социалистическое земледелие. – 1937. – 27 мая.
20. ЦДАГОУ (Центральний державний архів громадських об'єднань України). – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. – 253.
21. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. – 268.
22. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. – 121.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Грінченко Віктор Григорович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: історична персоналістика; проблеми політичної історії України перших десятиліть радянського періоду.